

Farklı yaş gruplarındaki çocukların şiirde farklı özellikler aradıkları doğrudur. Örneğin oyun çağındaki çocuklar, şiirde oyun tadı alabilecekleri bir anlatım ararlar. Bu çağdaki çocuklara seslenen şiirlerin ses ve kelime oyunu biçiminde düşünülmesi gerekir. Tekerlemeler buna örnektir. Anaokulundan ilköğretim üçüncü sınıfa kadarki dönemde çocuklar genellikle gülmece öğeleri taşıyan ve tasvire (betimlemeye) dayanan şiirlerden hoşlanırlar. Gülmece tarzı şiirlerde tekerleme ve sözcük oyunları yanında, gülünç olayların, komik kişi ve varlıkların anlatılmasını beklerler. Tasvir ağırlıklı şiirler ise genellikle tabii öğelerin resmedilmesi biçiminde karşımıza çıkar. Evcil hayvanlar, ağaçlar, böcekler, çiçekler, kuşlar, tabiat olayları bu şiirlerin ana teması durumundadır.

Cansız varlıkları kişileştiren, konuşturan; onlara insanî özellik ve nitelikler yükleyen şiirler de çocukların ilgisini çeker.

Masal çağındaki çocuklarda ise şiir, semboller, hayaller ve olağanüstü öğelerle süslü olmalıdır. Çünkü bu çağ çocukları kendilerini masal kahramanlarının yerine koymak isterler. Dolayısıyla çocuğun hayal dünyasını zenginleştirecek bir anlatım tercih edilmelidir.

Şiirin biçim özellikleri çocukları birinci derecede ilgilendirmez. Önemli olan şiirin onlara bir oyun duygusu yaşatması, bir masal ya da öykü anlatmasıdır. Çevrelerinde her gün gördükleri, tanıdıkları varlıkların ilgi çekici yönlerini keşfettirmesidir. İnce bir mizah ögesi katılmış, fanteziler taşıyan şiirler çocukların beğendiği metinlerdir.

Çocuk şiirinde temanın çocuğa uygun olması önemlidir. Dış dünyaya ve olaylara iyimser bakmak, sevgiyi öne çıkarmak, merak duygusunu olumlu yönde kullanmak, sorularına tatmin edici cevaplar bulmak, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ilgiyle yaklaşmak bu temalardan birkaçıdır.

Çocuğun kelimeye yüklediği anlam üzerinde düşünürken, çocukça olanı, yalın ve sade söyleyişi de dikkate almak gerekir.

Sadece oyun, masal, öykü, hayal değil, gerçekler de şiirin ifade alanına girebilir. Çocuğa sunulmak istenen birtakım gerçekler, çocuğun yaşına ve kavrama düzeyine uygun olarak şiir yoluyla anlatılabilir. Ancak, bilgiyi ve bildiriye amaçlarken, estetik duyuş ve söyleyişten uzaklaşmamak gerekir. Nitelikten taviz vermek, şiiri, kuru bir bildiri metnine dönüştürebilir. Bu da her şeyden önce şiiri yok eder. Çocukta şiir duygusunu geliştirmede gibi, manzum bildiri metinlerinin şiir olarak algılanmasına da neden olur.

Çocuklara şiiri sevdirmek için, okul çağıının ilk yıllarından başlanarak seçme şiirler defteri tutturulabilir. Şiir kasetleri ve CD'leri dinletilebilir. Şiir klipleri izletilebilir. Şiir koroları oluşturulabilir. Belirli günler ve haftalarda çocukların şiir korolarında görev alması sağlanabilir. Birkaç kelimeden yola çıkarak şiir yazmaları istenebilir. Bir şiirin kelimelerini değiştirerek yeni bir şiir elde etmeleri sağlanabilir.

Öğrenciler, ana sınıfından itibaren düzeylerine uygun nitelikli şiir örnekleriyle tanıştırılmalıdır. Ancak bu metinlerin öğretici ve ders verici kuru manzumeler olmamasına özen gösterilmelidir. Bu yaşlarda öğrencileri şiir ezberlemeye özendirme dil gelişimi açısından önemlidir. Şiir ezberletmek için kullanılacak yöntem de iyi belirlenmelidir. "Bu şiiri anneniz babanız size ezberletsin." ya da "Şu şiiri ezberle, gel." biçiminde görevlendirmelerle şiir ezberletmek sağlıklı bir yöntem değildir. Okullarda merkezî yayınla ders aralarında kaset veya CD'lerden müzik yanında güzel şiir örnekleri de dinletilebilir. Bu, şiir okuma konusunda öğrencilerin kulağını eğiteceği gibi, günlük hayatın doğallığı içinde öğrencilere şiir ezberleme imkânı da verir. Şiir ezberleme ve okuma etkinlikleri görevlendirme yoluyla değil, heveslendirme yoluyla gerçekleştirilmelidir.

3.5.3. Çocuk Şiirinde Bulunması Gereken Özellikler

1. Benzetmeler çok karmaşık olmamalı, mecazlı ve istiareli (eğretilmeli) söyleyişlere fazla yer verilmemelidir.
2. Şiirde işlenen duygu, düşünce ve hayaller çocuk yaşantısıyla ilişkili olmalıdır.
3. Şiir uzun mısralardan kurulmamalı; dile getirilen duygu, düşünce ve olay bir dize, bir beyit ya da bir dörtlükte anlatılmalıdır.
4. Kullanılan vezin, tam ve yarım uyaklar, mısra tekrarı şiirde ahenk oluşturmaktadır.
5. Olay, durum ve düşünceler, kısa ve açıkça anlatılmalıdır.
6. İnsan, tabiat ve cansız varlıklarla ilgili tasvirler yalın ve anlaşılır olmalıdır.
7. İşlenen temalar çocuğa aile, yurt ve millet sevgisi aşılmalı, çocuğun yaşama sevincini artırmalı, yapma ve başarıma iradesini geliştirmelidir.
8. Cümle düzeni Türkçe söz dizimine uygun, sözcükler anlaşılır olmalıdır.
9. İmlâ ve noktalama işaretlerine azami derecede özen gösterilmelidir. Mısra başlarını küçük yazmak, noktalama işaretlerini terk etmek, kişisel yazımlar gibi fantezilerden kaçınılmalıdır.
10. Doğal bir üslup tercih edilmeli; çocuğa ders veren bir yetişkin tavrından da, çocukça söylemeye özenen bir söyleyişten de uzak durulmalıdır.

3.5.4. Türkiye'de Çocuk Şiiri

Tanzimat döneminde Şinasi ile başlayan La Fontaine çevirileri Türk çocuk şiiri için önemli bir alt yapı oluşturmuştur. 1900'lü yılların başında Mehmet Emin Yurdakul'un bazı şiirleri çocuklar tarafından da ilgiyle okunmuştur. Ancak çocuk şiiri ihtiyacını karşılamaya yönelik ilk ciddi girişimler öğretmen şairler tarafından gerçekleştirilir. İbrahim Alâettin Gövsa 1911'de yayımladığı *Çocuk Şiirleri* ile ilk örneği verir. Ertesi yıl Ali Ulvi Elöve, *Çocuklarımıza Neşideler*'i yazar. Ancak her iki şiirde de öğretici tavrı baskındır.

Tevfik Fikret'in 1914'te çıkardığı *Şermin* ise, çocuk şiiri alanında önemli bir aşamadır. Öğretici tavrı sezdirme çizgisine çeken Fikret, Türk çocuk edebiyatında şiir türünün öncüsü ismi olarak yerini alır. Ziya Gökalp'in *Kızıl Elma* (1915), *Yeni Hayat* (1918) ve *Altın Işık* (1923) adlı kitaplarına giren manzumelerin büyük bir bölümü, çocuklara ahlâkî ve millî duyguları aşılama amacıyla kaleme alınmıştır. Ali Ekrem Bolayır'ın *Çocuk Şiirleri* (1917) ve *Şiir Demeti* (1923), Fuad Köprülü'nün *Mektep Şiirleri* ve *Nasreddin Hoca* (1918) adlı kitapları, bu dönem çocuk şiirinin dikkate değer örnekleridir.

Cumhuriyet döneminde çocuk şiirine özel bir önem verilmiştir. Bir taraftan tercüme faaliyetleri sürerken diğer yandan özgün çocuk edebiyatı örnekleri görülür. La Fontaine tercümeleri çocuklara kavratma ideali ve onları bu değerler doğrultusunda erdemli insanlar olarak yetiştirme amacıyla ilgilidir. Tavrı didaktiktir. Büyüklerin gözûyle ve kalemiyle çocuk dünyasına yaklaşma gayretleri görülür. Emin Recep (Gürel)'in *Altın Kitap*'i (1928) dönemin ilk kitapları arasındadır. Aka Gündüz'ün *Çocuk Kitabı* ile İlhâmi Bekir Tez ve Galip Naşit Arı'nın *Hayat Bilgisine Göre Çocuk Şiirleri* de bu çerçevede değerlendirilebilir. Mehmet Faruk Gürtenca'nın hamasî duyguları işlediği *Çocukların Şiir Kitabı* ve Mehmet Necati Öngay'ın okul, aile ve çevre duyarlılığını dile getiren *Çocuk*